

своїм змістом і має однаково важливе значення для вироблення певного типу й стилю відносин батьків з дитиною.

Список використаних джерел:

1. Варга А.Я. Роль родительского отношения в стабилизации детской невротической реакции / А.Я. Варга // Вестник МГУ. Психология. – 1995. – № 4. – 147 с.
2. Гарбузов В.И. Практическая психотерапия, или как вернуть ребёнку и подростку уверенность в себе, истинное достоинство и здоровье / В.И. Гарбузов. – СПб.: АО Сфера, 1994. – 203 с.
3. Куликова Т.А. Семейная педагогика и домашнее воспитание / Т.А. Куликова. – М.: Академия, 2000. – 232 с.
4. Овчарова Р.В. Психология родительства: [уч. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Р.В. Овчарова. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 368 с.
5. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Под ред. Е.Г. Силаевой. – М.: Академия, 2002. – 192 с.
6. Словник психолого-педагогічних термінів і понять / упоряд. Ю.В. Буган, В.І. Урупський. – Тернопіль : Астон, 2001. – 176 с.
7. Смирнова Е.О. Теория привязанности: концепция и эксперимент / Е.О. Смирнова / Вопросы психологии. – М., 1995. – № 3. – С. 16-19.

Тихомирова А.А.

*кандидат психологічних наук, докторант,
Рівненський державний гуманітарний університет*

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА

Формування і розвиток професійного світогляду як одна зі сторін професійної підготовки психолога у вузі вимагає виділення критеріїв сформованості професійного світогляду.

На даний час накопичений значний теоретичний матеріал, що відображає різні підходи до структури світогляду, проте в сучасній науково-дослідницькій практиці немає єдиної думки з даного питання.

Відзначимо, що не існує єдиної, загально визнаної системи критеріїв сформованості професійного світогляду майбутнього

психолога, незважаючи на численні спроби зробити це. Розглянемо окремі з них.

Так, М.Г. Огурцов [6] виділяє три критерії сформованості професійного світогляду майбутнього психолога:

1) інтелектуально-логічний, що дозволяє з'ясувати змістовну сторону світогляду за допомогою таких характеристик знань, як повнота, обсяг, науковість, системність, доказовість, міцність;

2) емоційно-вольовий, що характеризує ставлення майбутнього психолога до засвоєних знань: інтерес і довіру до них, бажання застосовувати набуті знання, що виявляється в емоційності і невимушеності висловлювань;

3) активно-дієвий, що містить сукупність показників соціальної активності майбутнього психолога, пов'язаної з виконанням різних видів діяльності: пізнавальної, трудової, суспільно-політичної, організаторської.

С.О. Чернова [9] пропонує дещо інші показники сформованості професійного світогляду майбутнього психолога:

- обсяг засвоєних світоглядних знань і вміння ними користуватися; чим більший цей обсяг, тим ширша сфера їх застосування, тим глибше усвідомлення зв'язку між знаннями і явищами дійсності, що відображаються, тим вище теоретичний рівень світогляду особистості;

- співвіднесеність знань з адекватною системою цінностей і життєвих принципів, які стали особистою установкою, позицією майбутнього психолога;

- стійкість системи цінностей, переконань, принципів, спрямованості застосування світоглядних знань в конфліктних, проблемних ситуаціях.

Чотири критерії засвоєння професійних світоглядних знань виділяє у своєму дослідженні Д.І. Таран [5]:

- володіння фактами, поняттями, світоглядними ідеями;
- застосування знань на практиці;
- характер оціночних суджень за змістом і повнотою;
- характер оціночних суджень за ступенем самостійності.

Але, потрібно відзначити, що критерії Д.І. Таран не є достатніми, так як вони відносяться тільки до стадії засвоєння знань.

На думку Г.Є. Залеського [2], в якості інтегрального критерію сформованості професійного світогляду слід вважати ступінь готовності майбутніх психологів використовувати засвоєний

науковий матеріал (знань, оцінки, норми) для побудови особистого способу соціального орієнтування.

О.А. Паладянец [7] виділяє наступні критерії професійного світогляду майбутнього психолога:

- вміння бачити суть явищ через призму зрозумілих і прийнятих ідей; вміння давати явищам оцінку; вміння приймати правильне рішення;
- ступінь поінформованості та зацікавленості в суспільно-політичному житті країни і за кордоном; практичну участь в суспільно-політичному житті;
- ступінь розуміння необхідності своєї особистої участі в суспільно-політичній діяльності та практичну участь у ній.

Згідно В.О. Романової [8], критерій сформованості професійного світогляду майбутніх психологів повинен полягати в наявності у людини різноаспектних переконань, предметним змістом яких виступають погляди, що стали нормою, і знання-висновки. Нормативний характер поглядів і знань-висновків свідчить про їх невпинне повторення в адекватних умовах, про їх стійкість і тим самим про їх закріпленості у переконаннях.

Е.І. Моносзон і Р.М. Рогова [4] прийшли до висновку, що критеріями сформованості професійного світогляду повинні бути наступні основні характеристики:

- оптимальне засвоєння найважливіших понять, законів, теорій науки, що мають визначальне для розуміння значення суті процесів розвитку природи, суспільства, мислення;
- стійке, усвідомлене особистісне ставлення до досліджуваного матеріалу, його світоглядного змісту;
- готовність відстоювати свої переконання та ідеали;
- прояв переконаності в повсякденній діяльності та поведінці;
- облік й аналіз випадків неадекватності світогляду висловлювань.

На думку Т.К. Мухіної [3], сформованість професійного світогляду і переконань особистості можна перевірити за наступними критеріями: ступінь сформованості знань; потреба у своїх або запозичених ідеях та оцінках, а також ступінь самостійності використаних оцінок; внутрішня особистісна позиція майбутнього психолога, що характеризується інтеграцією і стабілізацією мотивів, ідеалів, чуттєвих проявів, інтересів; стиль поведінки особистості і регулююча роль світогляду, як вона

простежується, чи присутні елементи самокритичності, самовиховання, саморегуляції поведінки.

Г.І. Школьник [10] визначає наступні критерії сформованості переконань у майбутніх психологів: чітке знання програмного матеріалу і вкладених у нього провідних ідей (висновків, законів); вміння бачити і показувати, як проявляються ці ідеї в житті та в фактах, які не вивчалися на заняттях; здатність до оцінки фактів і подій з позиції засвоєної ідеї; наявність стійкої думки.

У своєму дисертаційному дослідженні В.М. Жукова [1, с. 61] загальним критерієм сформованості професійного світогляду вводить певний рівень розвитку трьох сфер особистості, який виражається у знаннях, стосунках і готовності особистості до діяльності.

Усі наведені критерії сформованості професійного світогляду майбутнього психолога відстежують процес становлення особистості в її динамічному розвитку, і ми керувалися ними у своєму дослідженні.

Критерії професійного світогляду майбутнього психолога визначаються нами виходячи з системного розуміння світогляду і виділених його структурних компонентів. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне вивчити ступінь сформованості професійного світогляду за наступними критеріями:

- мотиваційний компонент включає мотиви вибору професії психолога, професійну спрямованість (відношення до професії психолога, схильність займатися видами діяльності, що втілюють специфіку даної професії);

- знаннєвий компонент (глибина і міцність засвоєння системи психологічних знань; сформованість узагальнених психологічних понять; ступінь обізнаності про сутність професійного світогляду і його ролі в професійному становленні психолога; вміння використовувати наявні знання для розв'язання практичних і пізнавальних завдань, аналітичній оцінці предмета пізнання – психологічної дійсності);

- емоційно-ціннісний компонент (усвідомлення соціальної значущості професії психолога, задоволеність своїм професійним вибором, сформованість системи ціннісних орієнтацій на діяльність психолога, переконаність у правильності вибору професії);

- дієво-практичний компонент (готовність до діяльності у сфері психології, дотримання засвоєних ідей у діяльності психолога і повсякденному житті).

Критерієм для визначення рівнів сформованості професійного світогляду майбутнього психолога є комплексний показник, який виступає як система відображення мотиваційного, знаннєвого, емоційно-ціннісного та дієво-практичного компонентів, визначаючи зміст професійного світогляду майбутніх психологів на усіх рівнях його розвитку: низький, середній, високий.

Список використаних джерел:

1. Жукова В. Н. Формирование мировоззрения учащихся средней общеобразовательной и профессиональной школы в процессе литературного образования : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Жукова Валентина Николаевна. – Казань, 1994. – 362 с.
2. Залесский Г. Е. Психология мировоззрения и убеждений личности / Георгий Евгеньевич Залесский. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 138, [3] с.
3. Менчинская Н. А. Формирование научного мировоззрения как предмет психологических исследований / Н. А. Менчинская, Т. К. Мухина // Советская педагогика. – 1976. – № 4. – С. 26–34.
4. Методика изучения сформированности научного мировоззрения у школьников / [ред. Э. И. Монозон, Р. М. Рогова]. – М., 1983. – 240 с.
5. Мировоззрение и проблемы его формирования в процессе преподавания социально-гуманитарных, естественно-научных и специальных дисциплин / [сост. Белозеров М. Н.]. – М., 1995. – 137 с.
6. Огурцов Н. Г. К вопросу о системе критериев диагностики эффективности процесса формирования мировоззрения старшеклассников в процессе обучения / Н. Г. Огурцов // Формирование коммунистического мировоззрения школьников. – М. : Педагогика, 1978. – С. 111–114.
7. Паладянец Е. А. Формирование научного мировоззрения школьников средствами межпредметной интеграции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Паладянец Елена Артемовна. – Армавир, 1999. – 167 с.
8. Романова В. О. Формирование профессионального мировоззрения будущих педагогов-психологов на основе акмеологического подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Романова Вера Олеговна. – Калининград, 2009. – 268 с.
9. Чернова С. А. Формирование научно-мировоззренческого мышления студентов гуманитарных специальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Чернова Светлана Александровна. – Киров, 2002. – 261 с.
10. Школьник Г. И. От единого мировоззрения к личностным ценностям / Г. И. Школьник // Педагогика. – 1994. – № 5. – С. 34–36.